

A helyi közösségek lehetséges támogató szerepe a gyermekvállalásban és a gyermeknevelésben budapesti katolikus plébániák példáján

Betekintő

Napjainkban a világ jóléti felén tapasztalható demográfiai kihívások kezelése kapcsán széleskörű figyelem övezi az államok lehetséges szerepét, s ezen belül azon kormányzati ösztönző intézkedések lehetőségeit, melyek a gyermekvállalással, gyermekneveléssel kapcsolatos terhek, mindenekelőtt a költségek viselésében tudnak segíteni. Esettanulmány alapú kutatásunk alapfeltételezése az, hogy a gyermekvállalást akadályozó tényezők oldásában szerepe van a személyes kapcsolatok hatósugarával megragadható közvetlen társadalmi közegnek is. A tanulmányban e közeg megaragadásra - a Weberi definíciót alkalmazva - bizonyos szubjektíve átértzett összetartozásán alapuló beállítottságot hordozó emberek csoportját, a helyi közösségek fogalmát alkalmazzuk. A helyi közösség lehetséges ösztönző szerepét vizsgáljuk a gyermekvállalási döntések szempontjából. A vizsgálat egyes budapesti katolikus plébániák példáján keresztül kísérli meg mérni a helyi vallási közösség szerepét a gyermekvállalási akadályok oldásában, ezzel a gyermekvállalás elősegítésében. Tanulmányunk elsőként a szakirodalom alapján számba veszi és rendszerezi a gyermekvállalást akadályozó tényezőket, majd az interjúkon és online kérdőíves felmérés eredményei alapján vizsgálja, hogy ezen akadályok közül melyek oldásában adhat segítséget a helyi közösség támogatása. A közösségi szolgáltatás fogalmának bevezetésével elemezzük a vizsgált hat plébánia „kínálatát” saját tagjai felé, majd ezek valós hatását és jelentőségét kísérleljük meg mérni a gyermekvállalás szempontjából a közösségek tagjainak percepciója alapján. Kutatásunk eredményei bizonyították a helyi közösségek szerepének jelentőségét és megállapítható, hogy az egyházi közösségek a közösségi szolgáltatásaik által, olyan területeken képesek a gyermekvállalást elősegíteni, illetve támogatni, ahol az állami beavatkozások/támogatások kevésbé hatékonyak és hatásosak.

Bevezetés

A gyermekvállalással és a természetes szaporulattal kapcsolatos kutatások a társadalmi, tudományos és döntéshozói érdeklődés középpontjába kerültek hazánkban és az Európai Unió néhány más tagállamában is. Ennek legfőbb oka, hogy az európai országokban, így Magyarországon is a népesség több évtizede folyamatosan elöregszik, a természetes szaporulat és a természetes halálozás nincsen egyensúlyban, a népesség folyamatosan csökken. Ezen népességcsökkenés ellensúlyozására az erőteljesen pozitív nemzetközi vándorlási egyenleg és/vagy a gyermekvállalási hajlandóság növekedése

kínálhat megoldást. Magyarország népességszáma 1982-től kezdődően folyamatosan csökken, az 1990-es évek legelején tapasztalható stagnálás is csupán átmenetinek bizonyult. Ennek következtében hazánk lakosság száma évente egy kisváros lakosság számával megegyező mértékben fogyatkozott (Molnár és M. Barna 2012). A lakosság szám csökkenésének a relatíve magas halálozás mellett egyértelmű oka az, hogy Magyarországon tartósan alacsony szinten van a születésszám. 2012-től a termékenységi arányszám jelentősen javult; a 2011-es 1,23-ról 2022-ben 1,52-re növekedett

(KSH 2023) és ezzel némiképp gyarapodott a megszületett gyermekek száma is.³

A gyermekvállalás fokozására irányuló törekvéseknek az a tény ad alapot, hogy Magyarországon jelentős különbség van a ténylegesen megszületendő és az áhított gyermekszám között. Kopp Mária 2006-os Hungarostudy megnevezésű egészségfelmérése kutatása szerint a magyarországi 35 év alatti nők 2.08 gyermeket szeretnének (Kopp 2006). A Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (továbbiakban csak: KINCS) 2019-es „A tervezett gyermekek számának alakulása a 2010-es években” című elemzése szerint ez a szám már 2.34 gyermek volt, míg a 2021-es Hungarostudy eredményei szerint pedig az ideális gyermek szám a megkérdezettek 2,13 fő, ami még mindig a népességszám megújulási küszöbértéke fölött van (KINCS 2019, Engler et al. 2022).

A termékenységi szándékok és a gyermekvállalási gyakorlat közötti kapcsolatot Spéder és Kapitány 2014-es tanulmánya vizsgálta nemzetközi összehasonlító elemzés keretében. A szándékolt cselekvés elméleti modelljére épülő tanulmány szerint a tényleges termékenységi magatartási döntésekhez vezető szándékokat három tényezőcsoport befolyásolja, úgy mint a kapcsolódó attitűdök, a szubjektív normák és az érzékelt külső kontroll⁴, melyek mind a háttértényezők által befolyásolt meggyőződésekből következnek. Míg az első két

tényező csak a szándékot befolyásolják, addig az érzékelt viselkedés kontrolljába tartozó tényezők, melyek megkönnyíthetik vagy nehezebbé tehetik egy cselekvés véghezvitelét, az elhatározás mellett a gyakorlatot is közvetlenül befolyásolják. Ugyanakkor a szándékokat jelentős mértékben módosítják a tényleges ösztönzők és kényszerek (Spéder-Kapitány 2014). Munkánkban az utóbbiakra, s főként a gyermekvállalással járó terhek viselhetőségére helyezük a hangsúlyt.

Kutatásunk alaphipotézise, hogy az aktív egyházi közösséghez tartozás (annak életében való aktív részvétel) befolyásolja a termékenységi magatartással összefüggő attitűdöket, mind a szubjektív normákat és az érzékelt külső kontrollt és egyúttal az akadályozó tényezőket is. Éppen ezért a közösségek elősegítik és támogatják a gyermekvállalást. A munka célja a sikeresnek tekintett helyi vallási közösségek elemzésével feltárni a helyi közösség hozzájárulásának lehetőségeit a gyermekvállalás ösztönzésében. Ennek érdekében két kutatási kérdésekre keressük a választ:

1. *Az egyházi közösségek, milyen közösségi „szolgáltatásokkal” képesek támogatni a gyermekvállalást befolyásoló egyes tényezőket, különös tekintettel a gyermekvállalás terheire?*
2. *A vizsgált plébániák működésében, milyen jó gyakorlatok segítik a gyermekvállalást?*

Az alacsony természetes szaporulat hazai okai a szakirodalom tükrében

A legtöbb családszociológiai és családpszichológiai kutatás szerint az elmúlt néhány évtizedben zajló radikális társadalmi változások jelentősen módosították a családtervezéssel; így a gyermekvállalással kapcsolatos nézeteket is, mindezek pedig jelentősen befolyásolják negatív irányban a termékenység alakulását. (Dupcsik és Tóth 2008, Surányi-Danis 2009) Ennek a társadalmi átalakulásnak az egyik legfőbb oka Dupcsik és Tóth szerint, hogy az elmúlt évtizedekben a társadalom életmódja és értékrendje átalakult. A familizmus, mint ideológia; helyett és a communa vagyis

a közösség helyett előtérbe került a Dupcsik és Tóth szerzőpáros szerint megfogalmazott „túlzott individualista” felfogás (Dupcsik és Tóth 2008). Jóllehet, klasszikusan a magyar társadalom kevésbé polgárosult, így a familizmus kultúrája is jobban jelen van, ugyanakkor a másik egyén iránt táplált bizalmi szint európai uniós összehasonlításban is az egyik legalacsonyabb (Dupcsik és Tóth 2008). A magyar társadalom európai összehasonlításban ráadásul kifejezetten gyermekcentrikus, a gyermek megítélése rendkívül pozitív. Egy 2000-es években készült felmérés (Blaskó,

³2011-ben 88 ezer gyermek született Magyarországon, 2022-ben pedig 88.400 gyermek született (KSH 2023)

⁴Az érzékelt viselkedéskontroll „arra utal, hogy mennyire érzékelik könnyűnek vagy nehéznek a cselekvés végrehajtását, és ez feltételezhetően tükrözi a múltbeli tapasztalatokat, valamint az előre látható akadályokat és korlátokat” (Ajzen 1988-t idézi Spéder-Kapitány 2014)

2006) és 2023-as, a magyar lakosságra reprezentatív felmérés szerint (KINCS 2023) is az emberek nagytöbbsége egyetértett azzal, hogy a legtöbb nő igazi vágya a gyermek, ezzel párhuzamosan az anyaságot pedig a legfontosabb női szerepnek tartotta. Más kutatások bizonyítják, hogy a lelki nyugalom, a biztonságérzet, illetve a boldogság rendkívül fontos szempontok a gyermekvállalásnál. Ha ezek az értékek kerülnek a gyermek érkezésével veszélybe, akkor a válaszadók igen magas (akár 74%-os) arányban tudatosan visszautasítják a gyermekvállalást (Pári és mtsai., 2022; Pári és Balog, 2022). A Magyar Ifjúság kutatás 2020-as adatfelvétele megerősítette, hogy „a gyermekvállalás az emberek boldogságát befolyásolja legnagyobb mértékben” (Engler és Pári, 2021: 104) és az utóbbi években a fiatalok párkapcsolati és gyermekvállalási tendenciáiban jelentős javulást látunk kibontakozni. Más kutatások szerint az alacsony gyermekszámnak a legfőbb oka a demográfiai korfa megnyúlásával összefüggésben a fiatalok elhúzódása. Ez alatt azt értik, hogy kitolódik a gyermekvállalás időpontja, hiszen az elmúlt évtizedekben a teljes Európai Unióban megnőtt az iskolai képzés időtartalma, egyre többen szeretnének felsőfokú oklevelet szerezni stb., ennek következtében pedig a fiatalok később alapítanak családot, vállalnak gyermeket, később kezdődik az „igazi” felnőttkor (Hablicsek és Pákozdi 2004, valamint Spéder 2004). Ennek ellenére Kopp Mária kérdőíves módszertannal készült 2002-es kutatásai szerint Magyarországon mind az iskolázottabb nők, mind a férfiak több gyermeket szeretnének, mint a kevésbé tanultak. Kopp felhívta a figyelmet, hogy ennek megvalósításában kellene őket segíteni (Kopp és Skrabski 2003). A magasabbban edukáltak alacsonyabb gyermekszámának az egyik oka az lehet, hogy közgazdaságilag a képzetlenebb nők számára, akik több erőforrást fektetnek be a humán tőkéjükbe, nagyobb az alternatív költsége a gyermekvállaláshoz kapcsolódó kiesésnek a munkából (ill. a tanulásból). Fontos kiemelnünk ugyanakkor, hogy a gyermekvállalási szándékok gyakorlatban való realizálását illetően Spéder és Kapitány (2014) a képzettséggel való pozitív és negatív összefüggésére is talált példákat az európai országok körében. Az életkori sajátosságok is fontos szempontnak tekinthetők, hiszen a fiatalok nagyobb eséllyel váltják valóra a termékenységi terveiket, mint az

idősebbek. A termékenységi várakozásokat és megvalósításukat vizsgálva a demográfiai tényezők szembeötlő szerepét hangsúlyozták és következtetésük szerint a fiatalabb (18–24 éves) életkor összefügg a realisabb termékenységi szándékokkal, amelynek legfőbb oka vélhetően az idősebb korban jelentkező korlátozott nemzőképességük lehet (Spéder és Kapitány 2014, valamint Testa és Toulemon 2006). Ezeket az eredményeket erősítik meg Pári András több mint 3500 fős kérdőíves mintán alapuló kutatásai is, mely szerint a 34 éves korban a legmagasabb a gyermekvállalási hajlandóság, ebben a korban a megkérdezettek 43%-a szeretne és tervez tudatosan gyermeket. Látványosan csökken viszont a gyermekvállalási hajlandóság 45 éves kortól, ugyanakkor még ekkor is a válaszadók körülbelül ötöde szívesen vállalna gyermeket (Pári és mtsai., 2022).

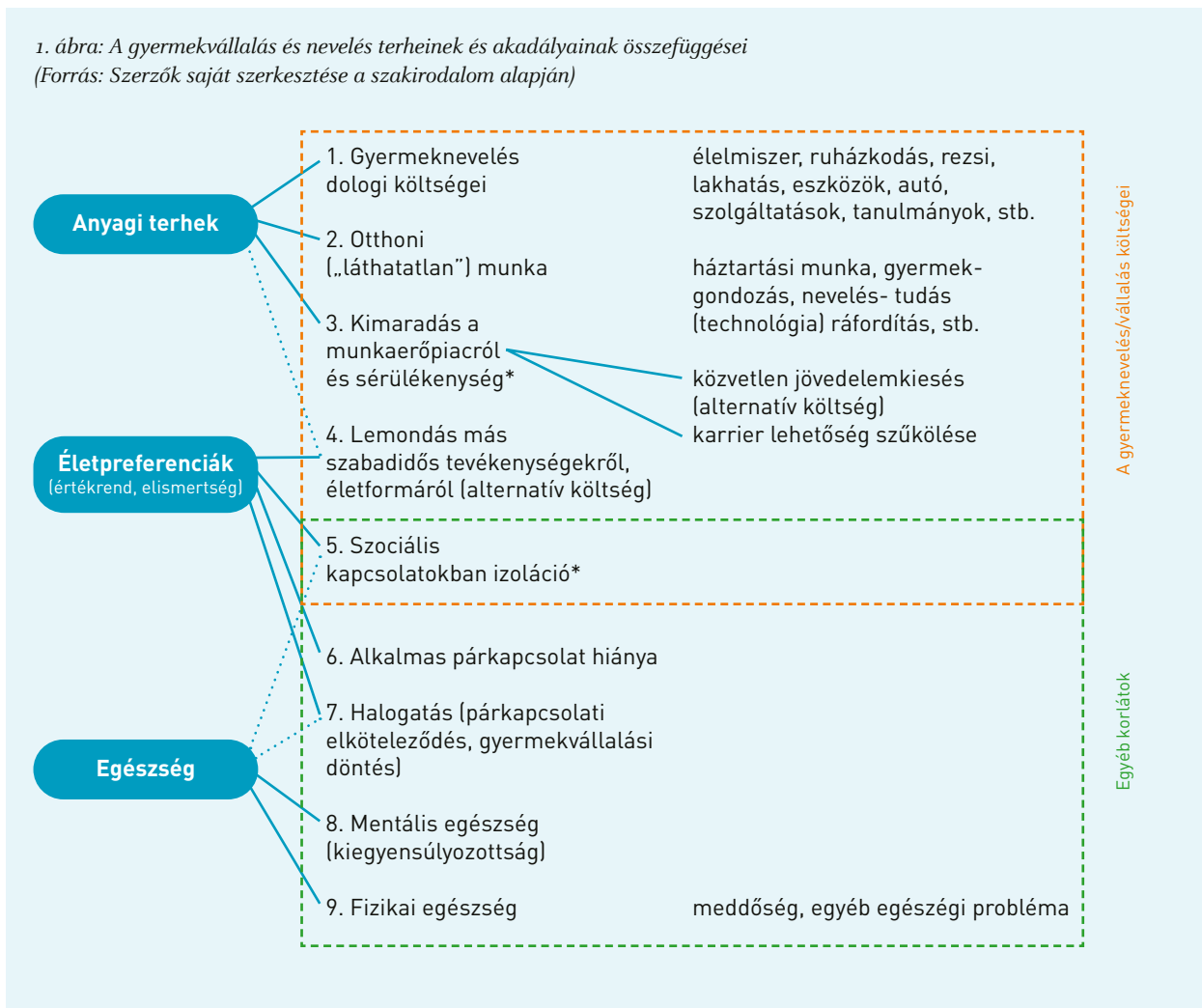
A születendő gyermekek szempontjából természetesen az anyagi lehetőségek és helyzet is – mint a legfontosabb, a fentiekben említett szándékokat eltérítő tényleges kényszer – kritikus lehet, hiszen a 2006-os Hungarostudy vizsgálat eredményei szerint az anyagi, egzisztenciális bizonytalanságérzet kedvezőtlenül befolyásolja a nők gyermekvállalási hajlandóságát, a gyermekvállalás időpontját pedig kitolhatja (Kopp et al. 2008), továbbá egyértelmű összefüggés fedezhető fel a minél jobb jövedelmi helyzet, illetve a között, hogy a kívánt gyermek ténylegesen megszületik-e (Kapitány és Spéder 2018). Ehhez igazodva Magyarország Kormányának családtámogatási politikája elsősorban épp a családalapítás gazdasági terhein kíván enyhíteni - ld. családi adórendszer; CSOK stb. (Lentner et al. 2017). Ezen felül úgynevezett nem tradicionális támogatási eszközöket is használ a magyar családpolitika ld. részmunkaidő, távmunka elősegítése, családjogi szabályok, szociális, oktatási és egészségügyi ellátások támogatása ld. bölcsőde és óvodaépítési programok stb. (Kristó 2014). Az Állami Számvevőszék elemzése szerint a magyar családpolitikai modell legfőbb előnyei, hogy megbízhatóak, célzottak, komplexek és rugalmasak a támogatási konstrukciók, kiemelkedően támogatják és ösztönzik a harmadik gyermekvállalását (Nagy 2021).

Kutatások bizonyítják azt is, hogy a párkapcsolat jellege és minősége is hatással lehet a gyermekvállalási hajlandóságra. Nem meglepő módon az egyedülállók esetében alacsony a gyermekvállalás

aránya (Bilari 2011 és Philipov 2007). A Hungarostudy 2002-es vizsgálati szerinti száz házasságban élő nő 219, száz élettársi kapcsolatban élő nő 197 gyermeket szeretne (Kopp és Skrabski 2003). A 2002-es Hungarostudy kutatás arra is rámutat, hogy rendkívül fontos a párok mentális és testi egészsége is a gyermekvállalással kapcsolatban. Az elmúlt évtizedekben a nyugati társadalmakban a férfiak átlagos spermaszáma jelentősen csökkent, ennek következtében pedig a nemzőképességük is csökkent, és az úgynevezett ismeretlen eredetű meddőség a nők esetében is egyre gyakoribb (Ósapay és Ósapay 2015). A lelki egészség is kie-

melkedően fontos, ezzel kapcsolatban Koppék vizsgálata azt állapította meg, hogy pl. a gyermekvállalás a nők esetében több mutató tekintetében a gyermektelenekhez képest rosszabb életminőséggel és lelkiállapottal jár (Kopp és Skrabski 2003). Nők esetében a szorongás sok esetben abból a félelemből ered, hogy a külső vagy belső környezet feltételei nem alkalmasak az utód kihordására vagy annak felnevelésére (Wasser 1999), ám ennek leküzdésében is pozitív hatással bírnak az ösztönző pozitív példák és a „támaszként” is funkcionáló szociális háló.

1. ábra: A gyermekvállalás és nevelés terheinek és akadályainak összefüggései
(Forrás: Szerzők saját szerkesztése a szakirodalom alapján)

Szakirodalom alapján a gyermekvállalási korlátokat az 1. ábrán látható csoportokban összegezzük, melyek empirikus kutatásunk vizsgálati szempontrendszerének tekintettünk. Az 1-5. pontokban jelzett tényezők egyfajta, a gyermekvállalással felmerülő költségként jelentkeznek, míg a 6-9. pon-

tok a gyermekvállalás terheitől (költségeitől) jórészt független, szűk keresztmetszetként jelentkező akadályok a gyermekvállalási gyakorlatban. A kutatás során a helyi közösségek szerepét mindkét fajta akadállyal összefüggésben elemeztük.

Helyi közösség, vallási közösség, közösségi szolgáltatás

Max Weber a modernkori szociológia „atyja” szerint közösségnek nevezzük azt a társadalmi kapcsolatot, melyben a társadalmi cselekvést a résztvevők szubjektíve átértézték – érzelmi-indulati vagy tradicionális – összetartozásán alapuló beállítottság jellemzi (Weber 1967). Weber álláspontja szerint a tulajdonságok, a szituáció vagy a viselkedés közös volta, illetve a közös nyelv önmagában nem teremt közösséget, csak akkor, ha a csoport tagjai viselkedésükben valamiképpen egymáshoz igazodnak (Weber 1967). Ma a modernkori társadalom két legalapvetőbb tulajdonsága, hogy megvan benne a valahová tartozás, valamint a szabadság igénye is (Vercseg 2018). Habár ezek a tulajdonságok elsősorban összeegyeztetetlennek tűnnek, a valóságban mégsem azok, hiszen a civil társadalomban, a civil közösségekben pont ezek jelennek meg.

A közösségeknek jellemzően három fajtáját különbözteti meg a szakirodalom: A hely alapján; az érdeklődés alapján; illetve a szellemi/lelki alapon szerveződő közösségeket (Wilmott 1986). Tomka szerint a vallási közösségek egyben éppolyan helyi közösségnek tekinthetők, mint bármilyen más helyi civil szerveződések, illetve eredendő adottságuknál fogva az is a szerepük, hogy a helyi civil társadalmat építsék és ezáltal annak megalapozóivá váljanak (Tomka 1998). Bár egyes vélekedések szerint a vallási közösség a civil ellentéte, mások szerint – és ami megközelítésünkben – viszont ez az állítás nem igaz, hiszen a civil társadalom nem jelent mást, mint az alulról építkező társadalmat, amelyben az emberek megtalálják az önkifejezési módokat. Tehát a civil társadalom nem a vallásnak, hanem az államinak, hivatalosnak, formálisnak az ellentéte (Cohen és Arato 1992). Fontos azt is kiemelnünk, hogy a katolikus egyház a szubszidiaritás elve alapján épül fel, (ez alól kivétel a hit és az erkölcsről szóló egyházi tanítások) mindez a *communio* szó teológiai struktúrájából is eredeztethető (Linczenbold 2021).

A kutatásban követett értelmezésben a plébániai egyházi közösségeket mind helyi, mind szellemi/lelki közösségnek tekinthetjük. Helyi, lokális alatt jelen értelmezésünkben a személyes kapcsolatokat és kontextusokat értjük, melyek elsődlegesen helyhez kötöttek (ti. a templom elérhetőségi környezetében ill. vonzáskörzetében) vannak jelen

(vö. Appadurai 2001 értelmezésével).

Tanulmányunk lényeges fogalma a közösségi szolgáltatás, amely az egyén/család számára segítséget, egyfajta értéket ad. Közösségi szolgáltatás alatt azon nem piaci alapú szolgáltatások körét értjük, amelyek a közösségi funkciókhoz kapcsolódnak és közösségi célokat szolgálnak, hozzájárulnak a közösségfejlesztéshez, a társadalmi háló erősítéséhez, a szabadidő minőségi eltöltéséhez (ld. Arapovics-Vercseg 2017 megközelítése). Jelen kutatásban a közösségi szolgáltatás fontos attribútumának tekintettük, hogy ezeket jellemzően nem elsősorban a plébánia, mint intézmény biztosítja a közösség tagjainak, hanem sokkal inkább a közösség tagjai, gyakran kölcsönösen nyújtanak egymásnak különféle olyan cselekvések keretében, amelyek a másiknak értéket, segítséget jelentenek (pl. programok szervezése, gyermekfelügyelet, kalács munka, komatál stb.) Bár ezek nagyobb részében a kezdeményező ill. a folyamat vezetője-irányítója a plébános vagy a plébánia valamely alkalmazottja, az esetek többségében a közösség tagjai önkéntes munkában – szolgálatként – végzik annak feladatainak számottevő részét.

Vizsgálatunk értelmezésében közösségképző összetartozásnak nem az azonos vallásos meggyőződést és affiliációt, és nem is önmagában a szertartásokon való közös részvételt tekintettük, hanem az azon túlmutató kapcsolatokat, amelyek közös programokban személyes ismertségben, vagy akár egymás segítségével ölt testet. Vagyis azon embereket tekintettük a közösség tagjainak, akik a közvetlen és szűk értelemben vett hitgyakorlás cselekvéseiben (szentmisén való részvétel) túl is kapcsolatban állnak egymással. Ebből következően ebben az értelmezésben egy adott templom liturgiáit látogatóinak nem minden tagja része a fentiek szerint definiált, aktív helyi közösségnek, csak azok, akik a közösségi szolgáltatásnak tekintett cselekvésekbe bármelyik oldalról bekapcsolódnak.

A helyi közösségek szerepének vallási közösségeken keresztül való vizsgálata kapcsán nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy a vallásosság önmagában – helyi közösségben való részvételtől függetlenül is – hatással van a gyermekvállalási attitűdökre. A vallásos emberek magasabb fokú gyermekvállalási hajlandóságát a nemzetközi

(Philipov - Berghammer, 2007; Buber-Ensser, 2021; Andorka 1987) és hazai, (Major et al., 2023; Pappházi et al., 2022) empirikus vizsgálatok is alátámasztják, illetve a vallásosságnak és a gyermekvállalásnak a fiatal (25-40 éves) férfiak esetén területi mintázat is megfigyelhető a 2011-es népszámlálás adatai alapján (Pári, 2014). Ezt az összefüggést igazolja a 2021-es Hungarostudy kutatás is, hiszen a vallásukat gyakorlók tényleges gyermekszáma 2,33 volt, míg az országos átlag csak 1,54 (Engler et al. 2022). Továbbá Salamin és szerzőtársainak (2023) a családdal kapcsolatos attitűdök területi különbségeinek hazai vizsgálata során is szoros pozitív összefüggés mutatkozott család és gyermekorientáltság és a vallásosság között. A magyar társadalomban a vallásosok arányára a konkrét kérdésfeltevéstől függően eltérő számok ismertek. A nagyobb időtávú változást lehetővé tevő Hungarostudy felmérés szerint

2021-ben a társadalom 10%-a gyakorolta vallását valamely egyházban (rendszeresen vagy ritkán), egyharmada a maga módján, egyötöde nem gyakorolta vallását, míg 37% úgy nyilatkozott, hogy nem hívő (Engler et al 2022). Ugyanakkor számaránya alapján a legnagyobb jelentősége a katolikus egyháznak van, hiszen a 2011-es népszámlálás szerint a kérdésre válaszolók 53,5%-a vallotta magát katolikusnak, vagyis (vallásos hitétől függetlenül) ehhez a vallási közösséghez affiliálta magát. Fontos kiemelnünk viszont, hogy annak ellenére, hogy a vallásosok száma Magyarországon csökken, a katolikus egyházban pl. az úgynevezett lelkiségi mozgalmak sokkal erősebbek és ezek a keresztény élet megújítását szolgálják, hitüket az élet legtöbb területét befolyásolónak tekintik s aminek az egyik hangsúlyos eleme a kisközösségek működése (Bögre 1998).

Az empirikus vizsgálat módszertana

A kutatás során az 1. ábrán számba vett gyermekvállalást akadályozó tényezők szempontjából vizsgáltuk hat helyi vallási közösségben a közösség által nyújtott lehetséges segítségeket. Az empirikus vizsgálat a Magyarországon legnagyobb vallási felekezettel jelentő, a római katolikus egyház hat plébániájára terjedt ki. Az alábbi, a fővárosi vallásgyakorlók körében ismert karakteres, és a közösségi élet szempontjából aktívnak tartott plébániák kerültek kiválasztásra, amelyek eltérő városzerkezeti helyzetben, ebből adódóan különböző társadalmi kontextusokban helyezkednek el: Budapest Országúti Szent István Első Vértanú Plébánia, II. kerület (továbbiakban: Országúti Ferences Plébánia); Józsefvárosi Szent József Plébánia, VIII. kerület; Soroksár-újtelepi Szent István plébánia, XIII. kerület; Mátyásföldi Szent József Plébánia, XVI. kerület; Pestszentlőrinci Mária Szeplőtelen Szíve Főplébánia, XVIII. kerület; Budai Szent Imre Plébánia, XI. kerület). Vizsgálatunk során a minél átfogóbb kép kialakítása érdekében egyes társadalomtudományos módszertannal dolgoztunk; amelynek egyik eleme a félig strukturált módszertannal elvégzett személyes interjúk készítése a 6 kiválasztott plébánia plébánosával, valamint a közösségi élet szempontjából releváns információval rendelkező plébániai közösségi élet vezetőivel/aktív tagjaival. Összesen 15 darab

félig strukturált módszertanú interjút készítettünk 2021 májusa és júliusa között személyesen és online. Bár kutatásunkat a COVID19-es világjárvány terhelte, ezért a közösségi találkozásokat korlátozó időszakban végeztük, a kérdések során a világjárvány nélküli állapotot igyekeztünk feltárni. A félig strukturált személyes interjúinknak a célja kettős volt, egyrészt a közvetlen és pontos adatszerzés a plébánosoktól, valamint annak a felderítése, hogy az egyes plébániákon mennyire működnek az általunk vizsgált kérdések szempontjából adekvát segítségnyújtási formák. Módszertanunk másik elemét a nem reprezentatív online kérdőívek adják, amelynek az volt a célja, hogy feltárja, hogy a közösségek tagjai számára az azonosított támogatási formák milyen módon és hatékonysággal érvényesülnek. A kérdőívet 277-en töltötték ki a budapesti plébániák hívei közül, akikhez kérdőívünket a plébánosok és a közösségi vezetők segítségével juttattuk el. (A minta jellemzése ld. a későbbiekben.) Azért ezt a kutatási módszertant választottuk, mert komplexitásával ezen eszközök segítségével tudjuk a legjobban megvizsgálni, hogy a szakirodalom által feltárt és a gyermekvállalást akadályozó problémakörökre az egyházi közösségek milyen megoldásokat és jó példákat tudnak kínálni.

A vizsgált plébániák és közösségi szolgáltatásaik (kínálati oldal)

Esettanulmány jelleggel kutatásunk során 6 római katolikus plébániát vontunk be kutatásunkba. A plébániák kiválasztása során fontos szempont volt számunkra, hogy olyan budapesti közösségeket válasszunk, amelyek városszerkezeti szempontból eltérő helyzetben vannak. Két vizsgált plébániánk helyezkedik el a főváros budai oldalán, 4 pedig a főváros pesti oldalán. Vizsgálatunk során klasszikus belvárosi, jómódú és magas presztízsű kerületekben működő plébánia mellett (Országúti Ferences, Budai Szent Imre) alacsonyabb presztízsű, komoly társadalmi nehézségekkel szembe-

néző kerületben működő (Józsefvárosi plébánia) plébániát is választottunk, továbbá pesti, klasszikus nagypolgári környezetben működő plébániát is kiválasztottunk (Mátyásföld), valamint kertvárosi környezetben (Pestszentlőrinci főplébánia), illetve lakótelepi, lakóparki környezetben működőt is (Soroksár-Újtelepi plébánia). A kiválasztott plébániák jellemzően saját kerületük legnagyobb római katolikus plébániái, a budai Szent Imre plébánia pedig a főváros második legnagyobb kapacitással rendelkező templomával rendelkező gyülekezete.

2. ábra: A vizsgált plébániák városrészi jellemzői (forrás: szerzők saját szerkesztése)

Plébánia	Kerület	Városrészi karakter	Népsűrűség	Társadalmi státusz	Vonzáskörzet
Soroksár-Újtelep	XXIII.	sorházas és házigyári lakótelepes beépítés az 1980-as évek végéről (belső szuburbia)	közepes	középosztály	XXIII. és XX. kerület
Országúti-Ferences	II.	belvárosi, csomóponti fekvésű, zárt soros, nagyvárosi beépítés és villanegyed	magas	felső-középosztály	I. II. és III. kerület
Mátyásföld	XVI.	kertvárosi, (részben villanegyed)	alacsony	középosztály, felső középosztály	XVI. kerület
Pestszentlőrinc	XVIII.	kertvárosi belső szuburbia	alacsony	középosztály	XVIII. kerület
Szentimreváros	XI.	belvárosi, központi fekvésű, zárt soros, belvárosi beépítés és villanegyed	magas	felső-középosztály	XI., XXII. kerület és dél-budai agglomeráció
Józsefváros	VIII.	zárt soros belvárosi, idős népességgel és szegregálódó városrészekkel a környezetében	magas	alacsony	VIII. kerület

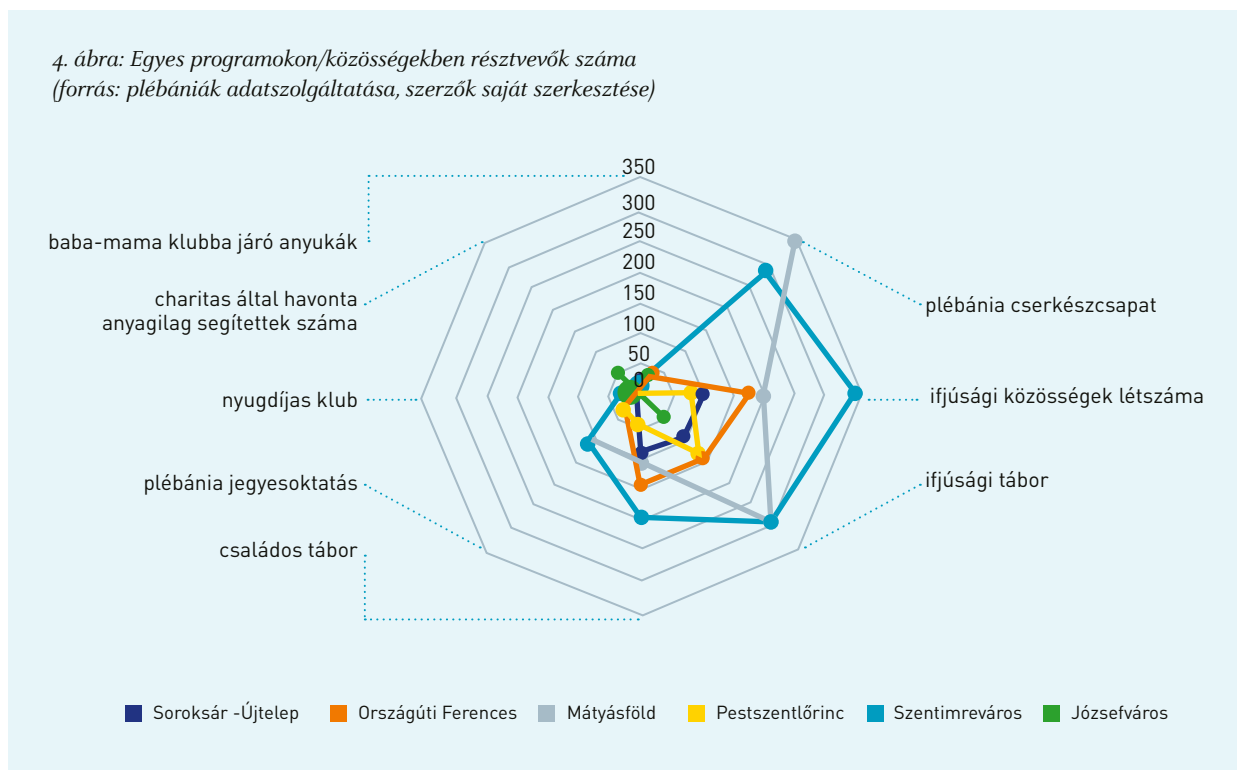
3. ábra: A plébániák kapacitásával és közösségük méretével kapcsolatos jellemzők (forrás: plébániák adatszolgáltatása, szerzők saját szerkesztése)

Plébánia	Ülőhelyek száma (becsült)	Közösségi termek	Egy vasárnapon a miséket látogatók átlagos száma	Szabadtéri közösségi helyek	Közösség demográfiai jellemzői	Kisközösségek száma (közösség típusai szerint)	Közösségi rendezvények száma havonta (átlagosan)
Soroksár-Újtelep	200	4 db a plébánián (elegendő)	500	templomkert kb. 1400 (m2)	fiatal családok	19	3-4 (nyáron több)
Országúti Ferences	350	5 db terem (kapacitások határán)	2000	Belső udvar (quadrum) (kb. 750m2)	vegyes	21	10
Mátyásföld	250	6 db terem a plébánián (kapacitások határán)	850	templomkert kb. 3000 (m2)	vegyes	14	6 (nyáron több)
Pestszent-lőrinc	250	nincsen, építését tervezik (közösségi alkalmak a Jézus Szíve Nővéreknél, 2-3 terem bérelve)	1000	templomkert kb. 2200 (m2)	idősödő	13	2-3
Szentimre-város	450	8 db terem összesen a templomban, plébánián, és a Charitas Villányi úti helysége (kapacitások határán)	2400	templom melletti füves terület kb. 2000 (m2)	vegyes	19	15
Józsefváros	250	4 db terem a templomban és a plébánián (elegendő)	800	nincs	előregedő	7	4

A gyülekezetek számtalan közösségi szolgáltatást nyújtanak a közösség tagjai számára. Fontos megkülönböztetnünk jellemzően a plébánia által szervezett formában megvalósuló szolgáltatásokat pl. kirándulások és zárandoklatok, gyermektáborok, családok/plébániai táborok, cserkészlet, ministrálás, egyéb szervezett kisközösségek (pl. baba-mama kör, nyugdíjas klub), mentálhigiénés/orvosi tanácsadás, anyagi segítségnyújtás (charitason keresztül), házasságra felkészítő jegyesoktatás, kulturális események pl. koncertek. Ezen felül megkülönböztetünk a kisközösségen belül a spontán kapcsolatokból kialakuló közösségi szolgáltatásokat, mint pl. anyagi segítségnyújtás (kutatásunk során

több olyan esetet feltárunk, ahol a kisközösség tagjai anyagilag is segítik egy nehéz helyzetbe jutó társukat), konkrét álláslehetőségek a személyes ismertségeken keresztül, újszülött gyermekkel rendelkező családok számára rendszeres meleg étel készítése – komatál – , közös szabadidős programok pl. meccsnézések, gyermekfelügyelet biztosítása szülőket érintő programokon, gyermekek egymásnál nyaraltatása, segítségnyújtás a gyermekek szállításában stb. Ezek a különböző plébániai szolgáltatások mind elő tudják segíteni a közösség tagjainak egészséges társadalmi, közösségi jóllétét és hozzá tudnak járulni ahhoz, hogy egy vágyott gyermek előbb megszülethessen.

4. ábra: Egyes programokon/közösségekben résztvevők száma
(forrás: plébániák adatszolgáltatása, szerzők saját szerkesztése)

A 4. ábrán látható, hogy az aktív közösségi életet élő plébániák (a támogató programok résztvevőinek létszáma alapján) a fiatalokat mozgósítja leginkább. Ez részben annak is köszönhető, hogy a plébániák részt vesznek a közoktatási rendszer keretében működő kötelező hittan tantárgy oktatásában, és az itt megszólított gyermekeket igyekeznek integrálni (kisebb-nagyobb sikerrel) a plébániai eseményekbe. Minden plébánián népszerűek az ifjúsági közösségek is pl. a cserkészlet. A családos programok létszámát tekintve összefüggés fedezhető fel a plébánia, illetve a városrészi

karakterek között is, hiszen pl. jelentős a családi programok látogatottsága a hangsúlyosan családos karakterű Soroksár-Újtelepi plébánián (a városrész karaktere is családos). Egyértelmű összefüggés fedezhető föl a között is, hogy egy plébánia milyen társadalmi státuszú környéken működik és a között, hogy a Charitas mennyire aktív az adott területen, hiszen magasan a legtöbb személyt ellátó Charitas-szal a Józsefvárosi plébánia rendelkezik, amely hátrányos helyzetű, részben szegregált városrészben helyezkedik el.

A közösség tagjainak percepciója a közösségi szolgáltatásokkal kapcsolatban (hatások)

A közösségek tagjainak körében végzett online kérdőívre összesen több mint 280 válasz érkezett a hibás rekordok kiszűrését követően pedig 276 db kérdőívet vettünk alapul. Az alapsokaságukat tekintve a válaszadók döntő többsége nagycsaládosnak számít. A kitöltők gyermekeinek a számát vizsgálva, lényeges eltérést tapasztalhatunk a magyar társadalom egészét tekintve, hiszen a KSH 2016-os mikrocenzusának adatai szerint a magyarországi házasságban élő családoknak mindösszesen a közel 15%-a rendelkezik 3 vagy több gyer-

mekkel. A nagycsaládosok felülreprezentáltsága a mintánkban két okra vezethető vissza; az egyházi közösségekben magasabb arányban vannak nagycsaládosok, mint a teljes magyar társadalmat tekintve, illetve egy a családokról szóló kérdőívet nagyobb eséllyel töltöttek ki olyan személyek, akik nagyobb családdal rendelkeznek, így úgy gondolják, hogy véleményük a kérdéskörben lényegesebb lehet.

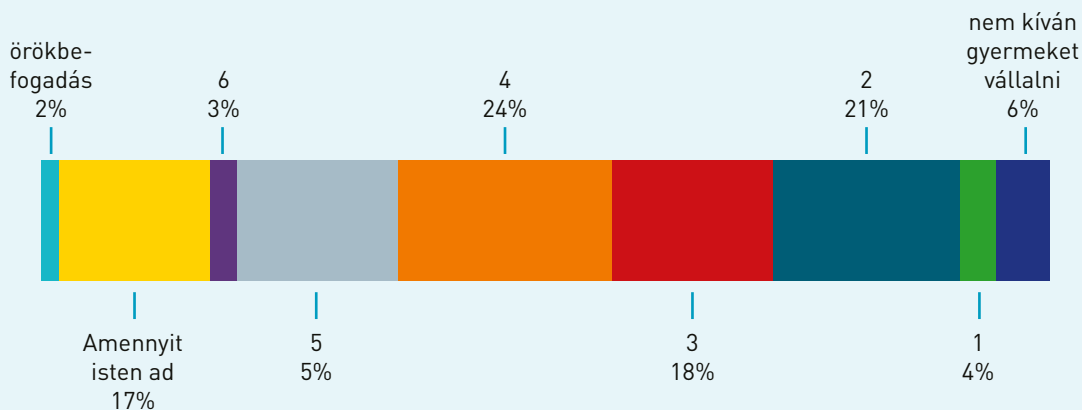
A kérdőívet kitöltők körében jelentősen felülreprezentáltak voltak az egyetemi/főiskolai diplo-

mával rendelkezők (több mint 80%). Ez az arány a teljes fővárosi lakosság körében valamivel több mint 30% volt a 2016-os mikrocenzus adatai szerint. Ezzel párhuzamosan jelentősen alulreprezentáltak a mintában az általános iskola 8 osztályal/ szakmunkás képesítéssel rendelkezők száma, hiszen a teljes minta kevesebb, mint 1%-ról van szó, amely a fővárosi lakosság körében 30%-ot is eléri. Fontos kiemelnünk, hogy a vizsgált plébániák közösségei esetében, a kutatás válasza-

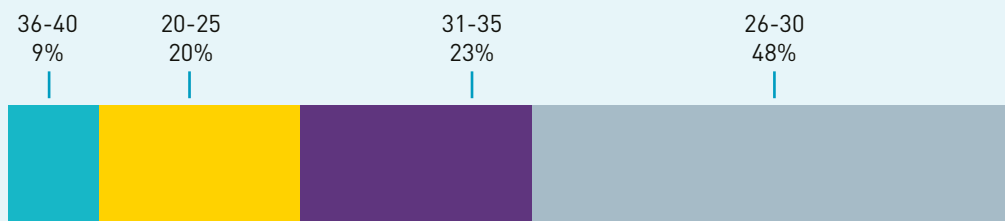
dóinak a körében egyáltalán nem érvényesül a szakirodalom azon megállapítása (Pl. Spéder 2004; Kopp és Skrabski 2003, KSH 2022), hogy a magasabb edukációs fok alacsony gyermekszámmal párosul.

Mintánkban jelentős túlsúlyban vannak a nagycsaládok, hiszen a már gyermekkel rendelkező válaszadók 60 % 3 vagy több gyermekkel rendelkezett, amely jelentős, többszörös eltérést mutat az országos átlaghoz képest.

5. ábra: A tervezett gyermekek száma a válaszadók körében (forrás: szerzők saját szerkesztése)

6. ábra: Az édesanyák életkora az első gyermek születésének ideje szerint válaszadók körében (forrás: szerzők saját szerkesztése)

A vizsgált közösségekben nem csupán az országos átlagot meghaladó a gyermekszám, de közel 2/3-a megfogalmazott szándékai szerint is több gyermeket kíván/kívánt vállalni, mint a teljes népesség körében végzett kutatások alapján látható volt. A nagyobb fokú gyermekvállalás egyértelműen azonosítható e közösségekben. Fontos kiemelnünk, hogy a mintában szereplő édesanyák életkora az első gyermek születésekor jelentősen kevesebb volt, mint az országos átlag, hiszen a megkérdezettek közel 70%-a 30 év alatt vállalta első gyermekét, míg az országos átlag 2022-ben 29,15 év volt

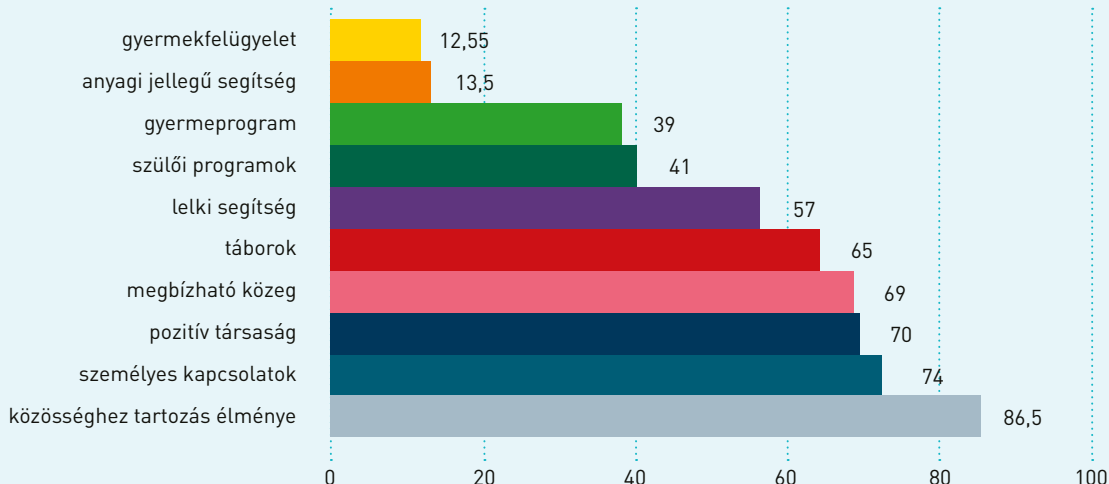
a KSH adatai szerint. Kiemelendő tehát, hogy a vizsgált katolikus közösségekbe tartozók körében valószínűleg nagyobb arányban érhető el a vágyott gyermekek száma, hiszen a vágyott gyermekek meg nem születésének egy nagyon fontos oka a folyamatosan kitolódó életkor az első születés során, 30 éves életkor fölött pedig a biológiai reprodukciós képesség is rohamosan csökken mind a nők és a férfiak körében.

A szakirodalmi feltárás alapján a gyermekvállalás szempontjából rendkívül fontosnak számító, az

attitűdöket és normákat egyaránt befolyásoló értékrendbeli szempontokat, illetve a láthatatlan munkaterheket annak segítségével kívántuk

megvizsgálni, hogy a válaszadók számára milyen értékek miatt fontos a katolikus közösségük és milyen segítséget kaptak általa.

7. ábra: Milyen területen adott Önnek segítséget a katolikus közössége a gyermekvállalás során? (forrás: szerzők saját szerkesztése)

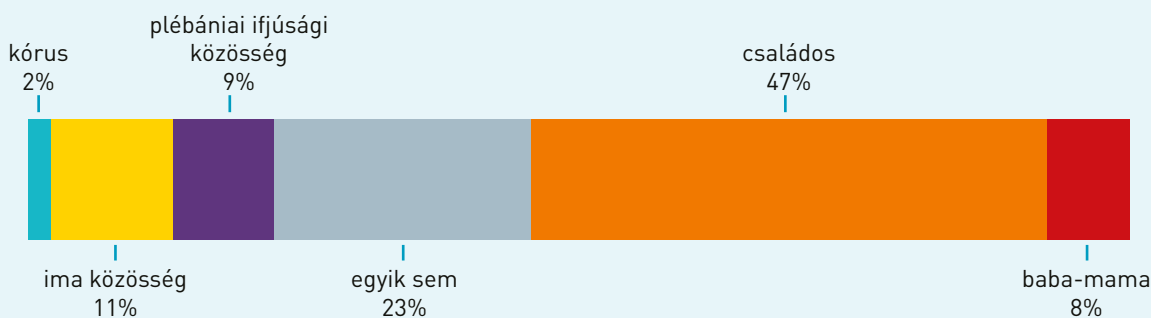

Néhány plébánia esetén, helyi sajátosságok is megfigyelhetők. Az Országúti Ferences plébánia esetén a válaszadók valamivel nagyobb része, 18,5%-a jelölte meg a gyermekfelügyeletet, illetve az anyagi segítségnyújtást (20%). Ez némiképp meglepő eredmény a környék társadalmi státuszára való tekintettel, leginkább talán a nagyon erős közösségi összetartozás tudatát mutathatja.

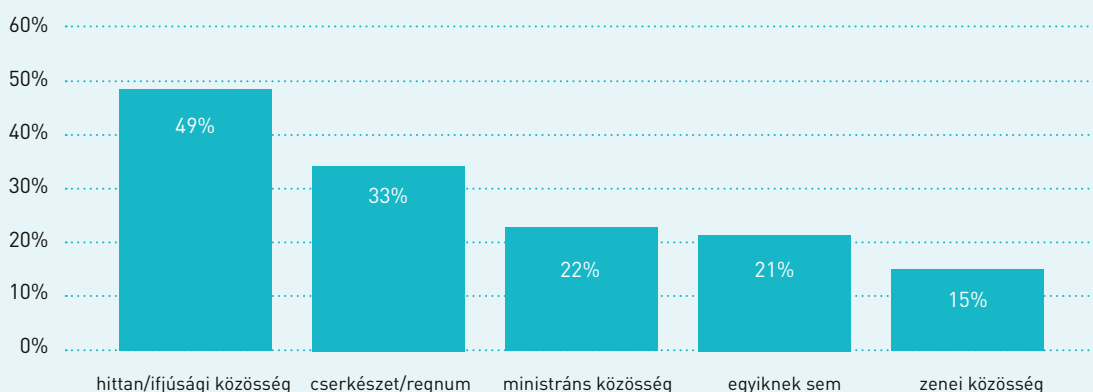
A Mátásföldi plébánián 80%-a jelölte meg a gyermekprogramokat, amely az alapsokasághoz képest közel dupla akkora jelentőséggel bír. Hangsúlyosak a szülői programok is, az alapsokasághoz képest

ezen a plébánián jóval jelentősebb, hiszen a válaszadók 60%-a jelölte meg. Lényeges eltérés továbbá a teljes sokasághoz hasonlítva az is, hogy a személyes kapcsolatok, a közösséghez tartozás élménye, valamint a pozitív társaság kevésbé volt jelentős a válaszadók számára, mint az alapsokaság esetén. A Szent Imre Plébánián 91% jelölte meg a táborokat, amely az alapsokasághoz képest sokkal nagyobb jelentőséggel bír a plébánián. Kiemelkedő jelentősége van a gyermekprogramoknak is, ez az alapsokasághoz képest itt jóval fontosabb, hiszen a válaszadók 73%-a jelölte meg.

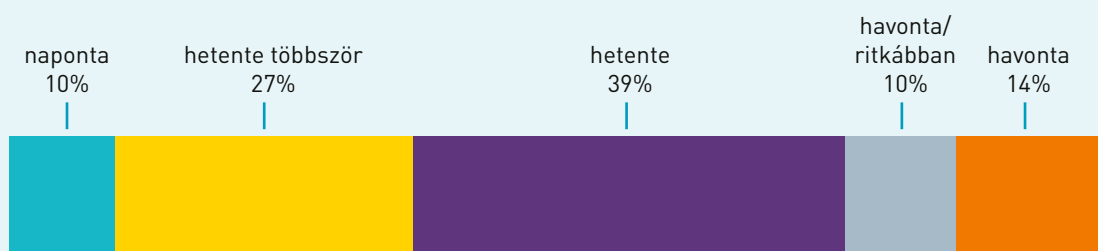
8. ábra: Milyen plébánián belüli kisközösségnek aktív tagja? (forrás: szerzők saját szerkesztése)

9. ábra: Milyen plébánián belüli kisközösségnek aktív tagja a gyermeke(i)? (forrás: szerzők saját szerkesztése)

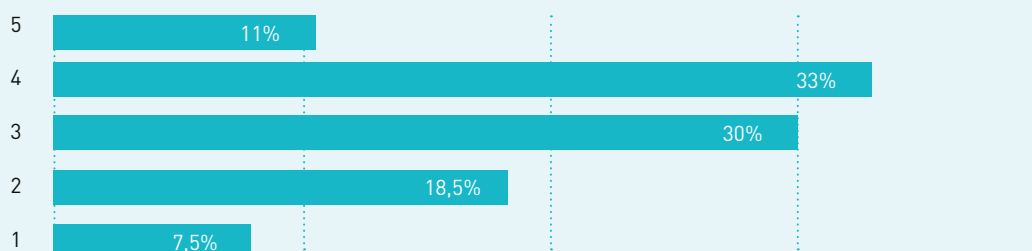
10. ábra: Milyen gyakorisággal találkozik a plébánián belüli kisközösségének a tagjaival? (forrás: szerzők saját szerkesztése)

Az egyházi közösségek erősségét mutatja a tagok egymással való találkozásának a gyakorisága. Ez alapján megállapítható, hogy a plébániái közösségek rendkívül erősek és a közösségi tagok közötti összetartás is jelentős, hiszen a tagok közel 4/5-e legalább hetente találkozik egymással. Ennek következtében megállapíthatjuk, hogy az egyházi

közösséghez tartozókat kevésbé fenyegeti a társadalmi elszigetelődés jelensége. Az egyházi kisközösségek erősségét mutatja az is, hogy a közösségek tagjainak a baráti társasága, általában jelentős mértékben azonos a katolikus közösségükkel is.

11. ábra: Milyen mértékben azonos a baráti társasága a plébániái közösségének a tagjaival?, ahol 5=teljes mértékig 1= egyáltalán nem (forrás: szerzők saját szerkesztése)

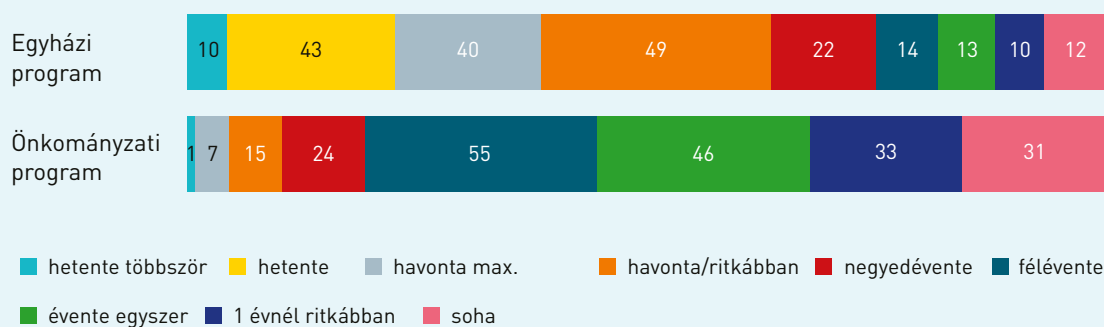
A plébániai közösség erősségét, összetartozását jellemzi továbbá, hogy a tagok mekkora hányada talált párt a közösségen belül. A kérdőíves felmérésben a válaszadók jelentős része, közel 47%-a a katolikus közösségen belül talált magának párt, amely bizonyítja az előző állítást, a közösségek összetartozását és erősségét.

Habár erős közösségekről beszélhetünk, az anyagi jellegű segítség – akár olyan téren is, hogy munkát/megbízást kaptak a plébániai közösségi kapcsolatok által – kevésbé gyakoriak, ennek ellenére a válaszadók közel 1/5-e már kapott segítséget közösségének tagjai segítségével.

Az egyházi közösségek erősségét mutatja az a kü-

lönbség is, hogy az egyházi közösségi tagok sokkal szívesebben vesznek részt az egyházi közösség által szervezett (nem liturgikus) alkalmon/rendezvényen, mint azt az önkormányzat/egyéb más társadalmi szervezet által rendezetten. Az alábbi 2 ábra ezt a különbséget mutatja be szemléletesen. Ezek az eredmények természetesen a hazai civil társadalom és civil szervezetek gyengeségét is tükrözik. Míg egyházi közösség által szervezett rendezvényen a válaszadók közel 70%-a legalább havonta részt vesz, addig ezzel szemben önkormányzati/civil szervezet által szervezett eseményen a válaszadók több mint a fele évente/annál ritkábban szokott részt venni.

14. ábra: A válaszadók egyházi közösségi programon, illetve önkormányzati és egyéb civil szervezésű programon való részvételének gyakorisága (forrás: szerzők saját szerkesztése)

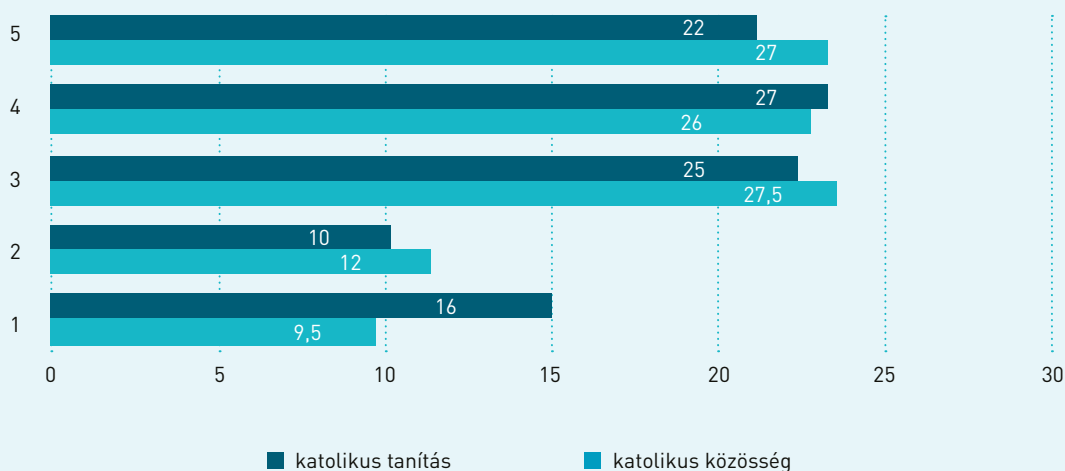
A közösségek erősségét és az összetartását mutatja az is, hogy katolikus közösségen belül jóval több család gyermekre vigyázta, mint a közösségen kívül. A gyermekfelügyelet kérdése pedig a láthatatlan munkaterhelés szempontjából is hangsúlyos lehet. A láthatatlan munkaterhelés enyhítésében is jelentős szerepe van az egyházi

közösségeknek hipotézisünk szerint. Mindezt, illetve egyéb közösségi szolgáltatások relevanciáját egy 1-5-ig terjedő Likert-skálán vizsgáltuk (az alábbiakban ismertetett ábrák szerint), ami azt a célt szolgálta, hogy megmérjük a válaszadókat mennyire segítette az egyházi közösségük a gyermekvállalásban.

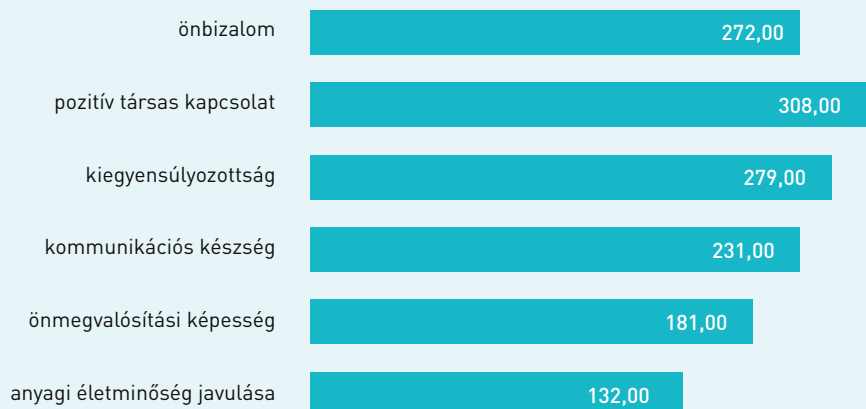
15. ábra: Hány, az egyházi közösségükhöz tartozó gyermekre, és a közösségen kívülre tartozó gyermekre vigyázta a közelmúltban? (forrás: szerzők saját szerkesztése)

16. ábra: A katolikus közösség, valamint a katolikus tanítás hatása a gyermekvállalási mintázatokra, a válaszadók százalékában, ahol 1= egyáltalán nem 5= teljes mértékig (Forrás: szerzők saját szerkesztése)

17. ábra: Az egyházi közösséghez tartozás hozzájárulása személyes kibontakozáshoz, rangpontszám alapján (forrás: szerzők saját szerkesztése)

Az ábrán rangpontszám alapján mutatjuk be egyes területek fontosságát. A rangpontszámot úgy hoztuk létre, hogy az 1-5-ös likert skálán a legkevésbé fontos szempont esetén 0 pontot adtunk, tehát (1=0 pont) ami pedig a legfontosabb, ott 4 pontot adtunk (5=4 pont). Az átkonvertált pontszámokat pedig megszoroztuk az adott válaszok százalékos gyakoriságával. Ez alapján megállapítható, hogy a válaszadókat segítette gyermekvállalási döntésükben a közösségükben látott sokgyermekes családok példája, viszont a tényleges gyermekvállalásukra a közösség példája, vagy a közösségben elhangzó tanítás csak közepes mértékig járt hatással. Megvizsgáltuk, hogy a fenti ábrákon szereplő,

a közösséghez tartozás hatásaira adott válaszok milyen összefüggésben állnak a gyermekvállalási hajlandósággal. Korrelációs számítás alapján azt tapasztaltuk, hogy közepes korreláció, jelentős kapcsolat figyelhető meg a kommunikációs képességek erősödése a katolikus közösség által (0,58), illetve az önbizalom növekedése a katolikus közösség által állítások, valamint a tervezett gyermekszám között. (0,44) Továbbá biztos és közepesen erős kapcsolat figyelhető meg a közösség példájának ösztönző hatása (0,37), a közösségben halott tanítás és szemlélet (0,32) illetve a tervezett gyermekszám között. A további állítások és a tervezett gyermekszám között gyenge, marginális

kapcsolat figyelhető meg. Mindennek véleményünk szerint az lehet az oka, hogy a jobb kommunikációs képességek és az önbizalom növekedése segíthetnek a mielőbbi párválasztásban. Fontos kiemelnünk, hogy a válaszadók döntő többsége úgy vélte, a családi életük kibontakozásában az egyházi közösség leginkább a jó példa, a közösséghez való tartozás által nyújtott lelki segítség és megtartó erő által tud leginkább segíteni. Nem lelki tartalmú, kézzelfoghatóbb segítségformákat, pl. gyermekfelügyelet, közös családi programok, anyagi segítség nagyon kevés válaszadó jelölt csak meg.

A Likert skálán, illetve a korrelációs vizsgálatok esetén is felfedezhetünk helyi sajátosságokat. Az Országúti Ferences Plébánián a Likert-skálán végzett vizsgálatunkban eltérést láthatunk az alapso-

Konklúziók

Vizsgálatunk során a kutatás alaphipotézise igazolódott, ugyanis az egyházi közösséghez tartozás és a gyermekvállalási mintázatok között kapcsolat figyelhető meg, tehát vizsgálatunk megerősítette azt a korábban már a szakirodalmi feldolgozás során említett megállapítást, hogy a vallásosság/ egyházi közösséghez tartozás és a magasabb gyermekszám/gyermekvállalási hajlandóság között egyértelmű összefüggés figyelhető meg. Az aktív közösséghez tartozás és a közösségi szolgáltatások, különböző mértékben, de befolyásolják az egyének attitűdjeit, normáit és több területen a konkrét korlátozó tényezők enyhítésében is szerepük van.

Ugyanakkor az egyházi közösségek „közvetlenül” a gyermekvállalás kemény, elsősorban anyagi akadályával kapcsolatban kevésbé képesek segítséget adni. Ezt támasztja alá kérdőíves felmérésünk, hiszen a közvetlen anyagi segítség, illetve a gyermekfelügyelet, a gyermeknevelésben való közvetlen segítségformák ld. komatál csak kevésbé voltak jelentősek. Fontos viszont megjegyeznünk, hogy ennek ellenére ezek a támogatási formák mentális értelemben is lényegesek lehetnek a családok számára, hiszen ezáltal kézzelfogható módon tudják megtapasztalni a közösséghez való tartozás élményét, a közösség összetartását és a közösségi háló megtartó erejét. „Közvetett” módon az egyházi közösségek viszont nagy hatással lehetnek a gyermekvállalás elősegítésére, hiszen egyértelműen befolyással vannak a szemlélet-

kasághoz képest, hiszen a válaszadókra a közösségükben látott sokgyermekes családok és a közösség példája, illetve a közösségben elhangzó tanítás is jelentős hatással bírt a gyermekvállalási döntéseikre. Fontos kiemelnünk azt is, hogy a válaszadók úgy értékelték, hogy közepes szinten segítette őket az anyagi életminőségük javításában az egyházi közösséghez tartozás. A korrelációs eredmények alapján az is megfigyelhető, hogy a közösség ösztönző példája, valamint a sokgyermekes családok példája és a tervezett gyermekszám között közepes korreláció, jelentős kapcsolat figyelhető meg. A Mátysföldi plébánián a többgyermekes családok példája bírt jelentős hatással a gyermekvállalási mintázatokra és csak közepes hatással bírt a közösség, illetve a közösségben hallott tanítás.

módra, a lelki kiegyensúlyozottságra, a szülés után esetlegesen jelentkező magány leküzdésére stb., amelyeket a szakirodalom szintén a gyermekvállalásra ható tényezőként azonosít. Az anyagi értelemben is jelentkező költségekben a közösségek elsősorban a megtakarításokban tudnak hatékony segítséget adni. Ez egyrészt a nagyszámú és jellemzően alacsony költségű programban, rendezvényben ölt testet (pl. táborok), de a különböző használt fogyasztási cikkek, különösen a gyermekruhák cseréje is fontos megtakarítási lehetőséget jelent a családoknak. Nehezebben vált mérhetővé, de személyes beszámolókból megismerhető volt, hogy a közösséghez tartozó baráti családok spontán együttműködése is számos olyan segítséget jelent, amelyek anyagi megtakarítást is eredményezhetnek.

Az eredmények összegzéseként az alábbi táblázatban értékeljük, hogy mely területeken és milyen mértékben tudják a helyi egyházi közösségek elősegíteni „szolgáltatásaik” révén a gyermekvállalást, zölddel kiemelve azokat a területeket, ahol az egyházi kisközösségek jelentős mértékben tudják csökkenteni a gyermekvállalás terheit, viszont az állami beavatkozás lehetőségei korlátozottak. Ilyen területként tudjuk azonosítani az otthoni láthatatlan munkaterhek csökkentését, a szociális kapcsolatokban történő izoláció csökkentését, valamint az alkalmas párkapcsolat hiányát.

18. ábra: A helyi vallási közösségek és az állam lehetséges szerepének értékelése a gyermekvállalás akadályainak kezelésében
(forrás: szerzők saját szerkesztése)

A gyermekvállalás/gyermeknevelés akadályai, terhei	A helyi egyházi közösség lehetséges szerepe	Állam lehetséges szerepe
1. Gyermeknevelés dologi költségei	alacsony-közepes (elsősorban megtakarítási oldalon tud segíteni, rendkívüli esetben pl. családi tragédia gyűjtésekkel)	magas
2. Otthoni („láthatatlan”) munka	közepes	alacsony
3. Kimaradás a munkaerőpiacról és sérülékenység*	érdemben nincs (de személyes kapcsolat révén alkalmanként igen.)	magas
4. Lemondás más szabadidős tevékenységekről, életformáról (alternatív költség)	magas	alacsony
5. Szociális kapcsolatokban izoláció	magas	alacsony
6-7. Alkalmatlan párkapcsolat hiánya és Halogatás	magas	nincs
8. Mentális egészség (kiegyensúlyozottság)	magas	alacsony
9. Fizikai egészség	alacsony	közepes

Vizsgálatunk további célja volt a plébániai jó gyakorlatok feltárása. Ez alapján a plébániákat több csoportra bonthatjuk, vannak közösségcentrikus plébániák (jellemzően az adott városrészben, kerületben gyűjtőplébánia szerepet betöltők), amelyek elsősorban szociális kapcsolatokban történő izoláció enyhítésében, valamint az alkalmatlan párkapcsolat hiányának a mérséklésében tudnak a közösségeik, és programjaik által az élen járni ld. Országúti Ferences - széleskörű és sokrétű közösségi programkínálat, Mátyásföld - kiemelkedően nagylétszámú és széles spektrumú táborok szervezése minden évben, illetve a Szent Imre plébánia, amely a rendkívül széleskörű és nagylétszámú ifjúsági közösségek működtetésében jeleskedik. Ezzel szemben a Soroksár-Újtelepi és a Pestszentlőrinci plébániák belső szuburbiaiakban helyezkednek, ahol a gyűjtőplébánia jelleg kevésbé dominál, ők a jól működő, és a közösségi vezetők által összetartott, nagy múltú családos mikroközösségeik által képesek hozzájárulni a szociális kapcsolatokban történő izoláció, és az otthoni láthatatlan munkaterhek csökkentéséhez. A józsefvárosi plébánia városszerkezeti sajátosságainak is megfelelően pedig, a kiemelkedően jól működő, és széleskörű beágyazottsággal rendelkező Charitas közössége által tud a legrászorultabbak dologi költségein enyhíteni. Fontos kiemelnünk viszont, hogy ezek a jó

gyakorlatok kizárólag élő közösségi élettel rendelkező egyházközségekben értelmezhetőek és különösen fontos az adott plébános támogató szerepe is. Összességében elmondható, az egyházi közösségek által nyújtott „szolgáltatások” jól ki tudják egészíteni az állami erőfeszítéseket a gyermekvállalás támogatásával kapcsolatban, hiszen pont azokon a területeken nyújtanak segítséget, ahol az állami beavatkozások nehezen tudnak célt érni. A vizsgált plébániák tapasztalatai alapján elmondható, hogy a helyi közösségek az olyan területeken képesek a gyermekvállalást segíteni és ösztönözni, ahol az állami beavatkozások/támogatások kevésbé hatékonyak. A helyi és azon belül a vallási közösségekre a jövőben a gyermekvállalást ösztönző és támogató programok során is releváns erőforrásként, célszerű tekinteni.

Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy a kutatás eredményeinek általánosabb alkalmazása a helyi közösségek fejlesztésére korlátokba ütközik. Annak ellenére, hogy a magyar népesség többsége valamilyen vallási felekezethez affiliálja magát, a hitüket gyakorlók aránya lényegesen szűkebb, valamint, ami a vizsgált hat, relatíve „sikeres” helyi közösségű plébánia mintájának képzettségi, gyermekvállalási adataiból is látszik, ezek közösségének tagjai bizonyos értelemben inkább szubkultúrának tekinthetőek, semmint a magyar tár-

sadalom nagyrészt visszatükröző mintának. Ennek ellenére a küldetésükből adódóan elvben mindenki számára nyitva álló vallási közösségek sikeres példáinak nagyobb mintákon való további vizsgálata hasznos segítség lehet a közösségek dinamikájának és társadalmi szerepüknek a megértésében, esetleges további fejlesztésükben egyaránt.

Felhasznált irodalom

- Andorka Rudolf (1987) *Gyermekszám a fejlett országokban*. Budapest: Gondolat Kiadó
- Appadurai Arjun. (2001) *A lokalitás teremtése*. Minerva
- Arapovics Miklós., Vercseg Ilona. (Szerk.) (2017) *Közösségfejlesztés módszertani útmutató*. Budapest: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Módszertani KP; NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.; Országos Széchényi Könyvtár
- Billari, F., Goisis, A., Liefbroer, A., Settersten, R., Aassve, A., Hagestad, G. (2011) *Social age deadlines for the childbearing of women and men in Human reproduction* 26 (3)
- Blaskó Zsuzsa (2006): *Nők és a férfiak in Demográfia* 82. szám
- Bögre, Zsuzsanna. (1998) *Értékrendtől normarendig: a közösségépítés pedagógiája egy lakótelepen*. *Iskolakultúra*, 8(10), 124–130.
- Buber-Ennser, Isabella. - Berghammer, Caroline. (2021): *Religiosity and the realisation of fertility intentions: A comparative study of eight European countries*. *POPULATION, SPACE AND PLACE*, Volume27, Issue 6 1-25.
- Cohen-Arato (1992) *Civil Society and Political Theory*. Cambridge: MIT Press
- Dupcsik, Csaba., Tóth, Olga. (2008) *Feminizmus helyett familizmus*. *Demográfia*, 51 évf. 4. szám
- Engler Ágnes et all. szerk. (2022) *Magyar lelkiállapot 2021*. Budapest: KINCS
- Engler Ágnes, Pári András (2021). *Párkapcsolat és családalapítás* In: Székely, Levente (szerk.) *Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején : Tanulmánykötet a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 eredményeiről* Budapest, Magyarország: Enigma 2001 Kiadó és Médiaszolgáltató Kft (2021) pp. 87-112., 25 p.
- Hablicsek László és Pákozdi Ildikó (2004) *Az elöregedő társadalom szociális kihívásai*. In *Esély* 2004/3
- Kopp Mária Intézet a Népesedésért és Családokért (2019): *A tervezett gyermekek számának alakulása a 2010-es években*
https://www.koppmariaintezet.hu/docs/KINCS_tervezett_gyermekek_szamanak_alakulasa_20190211_v2.pdf (utolsó letöltés: 2023.07.27)
- Kopp Mária Intézet a Népesedésért és Családokért (2023): *Az anyaság a legszebb női hivatás*. (Kérdőíves felmérés kutatási jelentése). (https://www.koppmariaintezet.hu/docs/Az_anyasag_a_legszebb_noi_hivatas.pdf)
- Kopp Mária., Kovács Mónika Erika. (szerk.) (2006) *A magyar népesség életminősége az ezredfordulón*. Budapest: Semmelweis Kiadó
- Kopp Mária, Skrabski Árpád (2003) *Gyermekvállalás pszichológia és szociális háttértényezői a magyar népesség körében*. *Demográfia* 46. évf. 4. szám
- Kopp, Mária., Hofmeister-Tóth, Ágnes, Neumann-Bódi, Edit. (2008) *Kulturális értékek vizsgálata a magyar társadalomban Hofstede kulturális dimenziói alapján*. In: M. Kopp (szerk.), *Magyar lelkiállapot 2008. Esélyerősítés és életminőség a mai magyar társadalomban*. Budapest: Semmelweis Kiadó
- Kristó Katalin (2014) *Gondolatok a családok állami támogatásáról*. *Acta Humana* 2014/4 p. 39-54
- Lentner Csaba, Novoszáth Péter, Sági Judit (2017) *Special Aspects of the Formation of the Hungarian Family Policy and the Birth Rates*. *Demographic, Sociological and Public Finance Context, with International Perspectives*. *Pro Publico Bono* 5. évf. 4. szám.
- Linczenbold Levente (2021) *Az egyház communio jellege és a pasztorális tanács*. *Studia Theologica Transsylvaniae* pp. 71-92
- Molnár Tamás, M. Barna Katalin (2012) *Demográfiai jellemzők Magyarországon és az Európai Unióban, különös tekintettel a daganatos megbetegedések okozta halálózásra*. In *Statisztikai Szemle* 90. évfolyam 6. szám.
- Nagy Adrienn (szerk.) (2021) *Állami Számvevőszék elemzés, Családpolitika*
- Ósabay György, Ósabay Klára (2015) *A stressz és a fertilitás*. In *Orvosi Hetilap* 35. évf. 135. szám.
- Papházi, Tibor-Tárkányi. Ákos. – Kapdebo, Ágnes. (2022): *Gyermekvállalási szándékok a Hungarostudy adatainak tükrében*. In.

- Engler, Ágnes. et al. (szerk.): *Magyar Lelkiállapot 2021. Család- egészség – közösség: Hungarostudy 2021 tanulmányok.* Budapest: KINCS. 69-91
- Pári, András (2014): *A 25-40 éves férfiak szerepe és jellemzői – különösen a gyermekvállalás - Magyarország térbeli társadalmi folyamatainak alakulásában* POLGÁRI SZEMLE: GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT 10: 3-6 pp. 349-368., 20 p. (2014)
- Pári András, Balog Piroska (2022): *A gyermekvállalást jelenleg elutasító gyermektelenek a fiatal felnőttek körében.* In: Engler, Á; Purebl, Gy.; Susánszky, É.; Székely, A. (szerk.) *Magyar Lelkiállapot 2021. Család- egészség - közösség : Hungarostudy 2021 tanulmányok.* Budapest, Magyarország: Kopp Mária Intézet a Családokért KINCS (2022) pp. 147-167., 21 p.
- Pári András, Nagy Tímea, Kozák, Kökény (2022): *A gyermekvállalás elutasításának tudatos tényezői a 25-44 éves diplomások körében.* In: Aczél, Petra (szerk.) *Család-Gyermek-Jövő: Tanulmányok a családtudomány köréből.* Budapest, Magyarország: Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (2022) pp. 165-190., 25 p.
- Pusztai, Gabriella; Fényes, Hajnalka; Engler, Ágnes *A szocioökonómiai státusz és a vallásosság hatása a fiatal felnőttek párkapcsolati magatartására Magyarországon* In: Aczél, Petra (szerk.) *Család-Gyermek-Jövő: Tanulmányok a családtudomány köréből* Budapest, Magyarország: Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (2022) pp. 193-212 , 20 p
- Philipov, Dimitier., Berghammer, Caroline. (2007) *Religion and fertility ideals, intentions and behaviour: a comparative study of European countries.* Vienna Yearbook of Population Research, 5, 271-305
- Spéder Zsolt (2004) *Gyermekvállalás és a párkapcsolatok átalakulása.* In Kolosi T. (szerk.): *Társadalmi riport 2004.* Budapest: Tárki pp. 137-151
- Spéder Zsolt, Kapitány Balázs (2014) *A termékenységi szándékok és a gyermekvállalási gyakorlat kapcsolata. Egy európai összehasonlító vizsgálat tanulságai.* In *Demográfia* 57. évf. 1-2. szám
- Surányi, Éva., Danis, Ildikó. (szerk.) (2009) *Családpolitika más szemmel. Eltérő nézőpontok, változó gyakorlatok.* Budapest: MTA Közgazdaságtudományi Intézet
- Testa, Maria R., Toulemon, Laurent (2006) *Family Formation in France: Indi-vidual Preferences and Subsequent Outcomes.* Vienna Yearbook of Population Research, 41-75.
- Tomka M. (1998): *A vallásosság mérése in Tanulmányok András Imre 70. születésnapjára (1)* pp. 18-31 Szeged: JatePress
- Vercseg Ilona (2018) *Közösségelmélet.* Budapest: Közösségfejlesztők Egyesülete
- Wasser, Samuel. K. (1999) *Stress and reproductive failure: An evolutionary approach with applications to premature labor.* American Journal of Obstetrics and Gynecology, 180(1), 272—274.
- Weber, Max. (1967) *Gazdaság és társadalom. Szemelvények.* Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Willmott Peter. (1986) *Social Networks, Informal Care and Public Policy,* London: Policy Studies Institute Work. National Institute Social Services Library No. 39., Allan and Unwin, Boston and Sidney
- Felhasznált Kéziratok (Ezek a lap megjelenésére már lehet, hogy megjelennek, ezért a megjelentetés idején fontos lesz ellenőrizni még egyszer.*
- Salamin Géza, Bocz János, Uhlár Péter (2023) *Területi különbségek a családi értékekkel kapcsolatos attitűdökben Magyarországon.* In. Gyorgyovich M. – Pári A. (szerk.) *Család - Érték-Térség....*
- Major E – Gyorgyovich M. – Ludescher M. – Székely A. (2023): *A vallásosság hatása a családi állapotra és a családdal kapcsolatos attitűdökre.* In .Gyorgyovich M. – Pári, A. (szerk.) *Család -Érték-Térség*